

İsrail'in Gözünden Türkiye

Kasım 2021

ANADOLU YAKIN DOĞU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
مركز الأناضول لدراسات الشرق الأدنى
ANADOLU CENTER FOR NEAR EAST STUDIES

İsrail'in Gözünden Türkiye

Kasım 2021

Tüm telif hakları AYAM'a aittir © 2022

www.ayam.com.tr

ayam@ayam.com.tr

+ 90 212 487 00 01

+ 90 549 601 40 44

Bahçeşehir 1. Kısım
Albatros Sk.
Villa No:2
34488
Başakşehir/İstanbul

[AyamMerkezi_TR](https://twitter.com/AyamMerkezi_TR)

Önemli Gelişmeler

İsrail'in Gözünden
Türkiye

Kasım 2021

- **10 Kasım 2021: İsraili Oknin Çifti Tutuklandı.**
İsraili Natalie ve Mordi Oknin çifti Recep Tayyip Erdoğan'ın konutunu fotoğrafladıkları iddiasıyla tutuklandı. Çiftin çektikleri fotoğrafları "Aile" isimli bir gruba attıkları iddia edildi.
- **13 Kasım 2021: İsrail Dışişleri Bakanlığında Tutuklanan Çift Hakkında Açıklama**
İsrail Dışişleri Bakanlığı, olayla alakalı Türk yetkililerle temasta olduklarını açıkladı. Ayrıca Dışişleri Bakanı Yair Lapid yaptığı açıklamada çiftin herhangi bir resmi kurumla irtibatları olmadığını ifade etti.
- **18 Kasım 2021: İsraili Çift Serbest Bırakıldı.**
Yaklaşık bir haftalık sürecin sonunda çift serbest bırakılarak özel uçakla İsrail'e gönderildi.
- **18 Kasım 2021: Bennett ve Lapid'den Ortak Teşekkür**
Oknin çiftinin serbest bırakılmasının ardından İsrail Başbakanı Naftali Bennett Twitter hesabından "Başbakan ve Dışişleri Bakanının Ortak Duyurusu" başlıklı bir tweet atarak Türkiye Cumhurbaşkanı ve hükümetine iş birlikleri için teşekkürlerini iletti. Benzer bir mesaj Dışişleri Bakanı Yair Lapid'in twitter hesabından da paylaşıldı.
- **18 Kasım 2021: Erdoğan-Herzog Telefon Görüşmesi**
İsraili çiftin serbest bırakılmasının ardından iki lider bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Cumhurbaşkanlığı resmi Twitter hesabından yapılan açıklamada iki liderin Türkiye-İsrail ilişkileri ve bölgesel konuları ele aldığı ifade edildi. Isaac Herzog'un Twitter hesabından ise iş birliği için Erdoğan'a teşekkür eden bir tweet paylaşıldı.

Kasım Ayında İsrail Basını ve Araştırma Merkezlerinde Türkiye Hakkında Çıkan Haber ve Yayınlar

“Twitter Diplomasisi: Batı Erdoğan’a Bir Çıkış Yolu Sunuyor.” başlıklı yazı INSS’de yayımlandı. Yazıda şu noktalara temas ediliyor:^[1]

- Yazıda, 10 ülkenin büyükelçisinin Kavala çıkışı sonrası yaşanan gelişmeler ele alınıyor.
- Kavala, servetini sözde Ermeni soykırımının tanınması, Kürt azınlıklarının hakları gibi hassas konularda kullanan hayırsever iş adamı olarak tanıtılıyor. Faaliyetlerinin giderek Erdoğan’ın siyasetiyle çakıştığı ifade ediliyor.
- Erdoğan’ın “persona non grata” tehdidinin ardından, 10 büyükelçiliğin paylaştığı Viyana Sözleşmesinin 41. Maddesine atıfta bulunan tweetin Erdoğan’a sunulmuş bir çıkış şansı olduğu ifade ediliyor.
- Erdoğan’ın persona non grata çıkışının arkasında iç siyasette yaşanan gelişmeler olduğuna değiniliyor. Bu çıkışın şu bağlamlarda okunabileceği ifade ediliyor:
 - Avrupa ve ABD ile Türkiye arasındaki gergin ilişkiler nedeniyle Erdoğan’ın Batılı ülkelere duyduğu hayal kırıklığının bir ifadesi
 - Ekonomik sorunlar nedeniyle Erdoğan’ın popülaritesinin zarar görmesi ve kamuoyunun dikkatinin ekonomi dışı bir meseleye çekilmek istenmesi

- **Krizin çözülmesiyle alakalı şu yorumlara yer veriliyor:**

Batı ve Türk medyasında krizin çözülmesi, sert bir diplomatik hamle yapmaktan çekinen Erdoğan'ın geri adım atması olarak görüldüğü iddia ediliyor. Çözüm sürecinde Dışişleri Bakanının önemli etkisi olduğu iddialarına yer veriliyor.

Hızlı bir çözüm üretilmesinin arkasında yatan motivasyonlardan birisinin de G-20 Zirvesi esnasında gerçekleşen Biden-Erdoğan görüşmesinin bu krizden etkilenme ihtimalinin ortadan kaldırılması olduğu ifade ediliyor.

Batılı ülkelerin ise Türkiye'nin NATO üyesi olması ve mülteciler noktasında oynadığı önemli rol sebebiyle hızlı çözüm noktasında istekli davrandığı belirtiliyor.
- **2023 seçimlerine kadar Erdoğan'ın Batıya karşı bu sert retoriği sürdürmesinin beklendiği ifade ediliyor. Bu krizin hızlı çözülmesine rağmen Türkiye ile Batı ülkeleri arasında gelecekte yaşanabilecek krizleri öngörüyor. Potansiyel kriz sebebi olarak şu noktalara işaret ediliyor.**
 - Türkiye'nin Suriye'ye yapacağı olası bir hareket
 - ABD Kongresi'nin Türkiye'ye F-35 satışını reddetmesi ve F-16 satışı noktasında zorluk çıkarması
 - Yunanistan ve Kıbrıs Rum Yönetiminin AB üyesi olduğu göz önüne alınırsa Doğu Akdeniz meselesi

“İsrailli Çiftin Serbest Bırakılmasının Akabinde Türkiye-İsrail İlişkileri: Erdoğan Bir Pencere Açtı, Kudüs Kararsız Kaldı.” başlıklı yazı INSS’de yayımlandı. Yazıda şu hususlara değiniliyor: [2]

- Son olayın neticesinde Türk ve İsrailli yetkililer arasında ciddi bir iletişim trafiği ortaya çıktığı ifade edilirken Herzog ile Erdoğan arasındaki ilişkiye özellikle dikkat çekiliyor.
- Türkiye’nin son dönemde İsrail’le ilişkileri geliştirme isteğini ima eden adımlar attığına değinilirken iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinin önünde çeşitli engeller olduğu belirtiliyor:
 - Erdoğan ve hükümetinin Filistin konusunda aşırı hassas olması
 - Türkiye’nin Kudüs’teki faaliyetleri
 - Hamas üyelerinin Türkiye’deki faaliyetleri
 - İbrahim Anlaşmaları ve Doğu Akdeniz Gaz Forumu sebebiyle İsrail’in Türkiye’ye duyduğu ihtiyacın azalması
 - İsrail’in, Türkiye’nin ilişkileri geliştirme isteğinin Yunanistan ve Kıbrıs Rum Kesimi ile kurulan ilişkileri sabote etme girişimi olup olmadığı noktasındaki tereddüdü.
- Türkiye’nin İsrail’le yakınlaşma girişimi, dış politikadaki izolasyondan kurtulma stratejisi olarak ele alınırken son dönemde Ankara’nın Suudi Arabistan, BAE ve Mısır ile yakınlaşması da bu strateji çerçevesinde ele alınıyor.
- İsrail ve Türkiye arasındaki ikili ilişkiler açısından şu hususların olumlu faktörler olarak ele alınabileceğine değiniliyor:
 - İki ülke arasındaki ticaretin krizlere rağmen büyümeye devam etmesi
 - İki ülke arasındaki turizm trafiği (İsrail’den Türkiye’ye ciddi bir trafik varken Türkiye’den İsrail’e sınırlı sayıda turist geldiği ifade ediliyor.)
 - Azerbaycan’ın, İsrail ve Türkiye’nin dolaylı yoldan iş birliği yaptığı bir arena haline gelmesi

- Yazıda Türkiye – İsrail ilişkilerinin gelişmesi hususunda büyük beklentilere girilmemesi gerektiği ifade ediliyor. Erdoğan'ın ılımlı söylemlerinin Mayıs ayında yaşanan Gazze-İsrail çatışmaları neticesinde bir anda sert bir şekilde değişmesi, Türkiye'nin İsrail politikalarının kırılabilirliğinin işareti olarak gösteriliyor.
- Geçmişte Türk ordusunun İsrail yanlısı olduğu iddia edilirken günümüzde Türk kamuoyunda İsrail karşıtlığının hakim olduğu ifade ediliyor. Yine de İsrail'in, Ankara'nın son hamlelerinden kaynaklanan yeni durumdan istifade etmek isteyeceği belirtiliyor.

“Orta Doğu’daki Bölgesel Sorunlara Bölgesel Çözümler” başlıklı yazı Moshe Dayan Orta Doğu ve Afrika Araştırmaları Merkezinde yayımlandı. Yazıda şu noktalara temas ediliyor:^[3]

- Arap Baharından sonra bölgede Müslüman Kardeşler’e karşı tutumları esasına göre iki temel kamp oluştuğu (Katar-Türkiye ve Suudi Arabistan-BAE-Mısır) ve bu kampların İran’a karşı da birbirine zıt tavırlar takındığı belirtiliyor.
- Son dönemde bu iki kamp ülkeleri arasında yoğun bir uzlaşma arayışının ortaya çıktığı ifade ediliyor. Bu arayışın beş nedeni olarak şu noktalara temas ediliyor:
 - Biden hükümetinin Orta Doğu’yu öncelik olarak görmemesi
 - İran-Suud görüşmesine bir cevap olarak Sünni devletlerin bölgesel sorunlara bölgesel çözüm üretme arayışları
 - Müslüman Kardeşler’in Mısır ve Sünni dünyadan çekildiği algısı neticesinde iki kamp arasındaki mücadelenin ideolojik boyutunun zayıflaması
 - Türkiye’nin artan izolasyonu neticesinde Mısır, Suudi Arabistan ve BAE ile bir araya gelme arayışlarına girmesi
 - Küresel krizler, artan doğal gaz fiyatları, pandemi kaynaklı ekonomik kayıplar.

- Türkiye'nin Sünni Arap blokla yaklaşma çabası izolasyondan kurtulma çabası olarak algılanıyor.. Bu izolasyonun nedenleri olarak şu gelişmeler aktarılıyor:
 - Suriye, Libya ve Dağlık Karabağ'daki çatışmalarda Türkiye'nin ve Rusya'nın karşıt tarafları desteklemesi,
 - Türkiye'nin, Rusya'nın Karadeniz'deki varlığını güçlendirmesinden endişe duyması,
 - Türkiye'nin, Ukrayna ve Polonya'ya İHA satışı gerçekleştirmesi,
 - Türkiye'nin, Rusya'nın Kırım'ı ilhakını tanımayacağını alenen ilan etmesi sebebiyle Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkilerin gerildiği belirtiliyor.
 - Ayrıca, Türkiye'nin Rusya ile yeni silah ve gaz sözleşmelerine girmesi Rusya baskısını savuşturma girişimi olarak aktarılıyor.
 - Türkiye'nin Suriye'deki faaliyetleri İran ile ilişkileri yıpratıcı en temel mesele olarak ele alınıyor.
 - Bir diğer mesele ise Dağlık Karabağ savaşında Azerbaycan'a sağlanan destek ve İran sınırına yakın noktalarda gerçekleştirilen ortak askeri tatbikatlar.
 - İbrahim Anlaşmaları ve Doğu Akdeniz Gaz Forumu, Yunanistan ile Fransa arasındaki yeni savunma anlaşması bu izolasyona katkı sağlayan gelişmeler olarak değerlendiriliyor.
- Türkiye'nin Sünni Arap devletlerle yakınlaşma stratejisinin arka planında şu gelişmelerin yattığı iddia ediliyor:
 - İklim krizi kaynaklı kuraklıklar, aşırı soğuk havalar ve doğal gaz fiyatlarındaki artış
 - LNG (sıvılaştırılmış doğal gaz) fiyatlarındaki artışın Türkiye'yi Rus gazına daha bağımlı hale getirmesi, Gazprom ile mevcut sözleşmenin 2021 yılında bitecek olması,
 - Türkiye'nin büyük çaplı un ihracatlarında Rusya'dan ithal edilecek buğdaya bağımlı olması,
 - Mısır'ın uygun fiyatlı LNG tedariki konusunda Türkiye için iyi bir alternatif olması,
 - Küresel ekonomik sorunlar nedeniyle bölge içi ticaret ve yatırım fırsatlarına duyulan ihtiyaç.

Kasım Ayı Genel Değerlendirme

İsrail-Türkiye ilişkilerine bu ay Oknin çiftinin tutuklanma olayı damga vurdu. Türkiye'de tatilleri esnasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın konutunu görüntüledikleri gerekçesiyle casusluk suçlamasıyla gözaltına alınan çift daha sonra serbest bırakılarak İsrail'e gönderildi. Çiftin serbest bırakılması sonrası İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog, Başbakanı Naftali Bennett ve Dışişleri Bakanı Yair Lapid, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a teşekkürlerini iletti. Her ne kadar ikili ilişkiler açısından olumsuz bir olay olarak görünse de çözüm sürecinde arka planda yürütülen diplomatik diyaloglar iki ülke arasında yeni kapılar açabilir.

İsrail adına süreci Yair Lapid'in yönettiği ifade ediliyor. Başbakan Bennett de süreci yakından takip ederken İsrail basınında yer alan iddialara göre krizin uzaması ihtimaline karşı ABD ve çeşitli üçüncü ülkeler de süreçten haberdar edildi. İsrail tarafı olayın bir krize dönüşmeden konsolosluk düzeyinde çözülmesi için ciddi çaba gösterdi. Basında İsrail hükümetini eleştiren çeşitli haberlere rağmen hükümet basına malzeme vermeden olayı sessizce halletmeyi seçti.

İsrail basınında Türkiye adına süreci Hakan Fidan ve İbrahim Kalın'ın yönettiği bilgisi yer alıyor. Çiftin serbest bırakılmasında istihbarat diplomasisinin etkili olduğu da bir diğer iddia. Yine İsrail basınında da yer alan bilgilere göre Mossad Başkanı David Barnea ile Türk mevkidaşı Hakan Fidan arasında gerçekleşen görüşme olayın çözülmesinde kilit rol oynadı. Ayrıca İsrail'in Türkiye Maslahatgüzarı ve Misyon Şefi İrit Lillian ile İbrahim Kalın arasında da bir diplomatik görüşme trafiğinin gerçekleştiği bilgisine yer verildi.

Gündem süresince sosyal medyada ve basında, "Türkiye'de antisemitizm" ve "Türkiye'ye turistik seyahatin tehlikeleri" ön plana çıkan başlıklar arasındaydı. Türkiye'nin Yahudiler için güvenli bir yer olmadığı söylemleri arasında sıkça "Gece Yarısı Ekspresi" filmine atıf yapıldı.[4] 1978 yılı ABD yapımı filmde Amerikalı bir turist arkadaşlarına haşhaş götürmek isterken Türkiye'de tutuklanarak cezaevinde işkence görmesi konu edilmişti.

Türkiye-İsrail arasındaki sabık krizlerde de olduğu gibi çeşitli siyasi gruplar (Likud ve Haredi partiler) sözde Ermeni soykırımını yarasını meclise daha güçlü şekilde getirme tehdidinde bulundu. Nitekim, geçtiğimiz haftalarda Şas ve Likud milletvekillerinden oluşan bir grup Knesset üyesi tarafından İsrail'in sözde Ermeni soykırımını tanımasını öngören bir teklif meclise getirilmişti.[5]

Walla News'te yayımlanan bir yazıda İsrail'den Türkiye'ye giden turistlerin birçoğunun İsrailli Araplar olduğu ve THY'nin Ben Gurion Havalimanının birçok destinasyona açılmasında önemli bir rol oynadığı belirtilerek iki ülke arasındaki turistik ilişkilerin bu olaydan uzun vadede ciddi zarar görmeyeceği belirtildi.[6]

İsrail basınında sorulan sorulardan birisi de bu tutuklamada Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ne denli rol oynadığı ve hedefinin ne olduğuydu. Erdoğan'ın tutuklama sürecinden ne denli haberdar olduğu tartışıldı. İsrailliler tarafından cevap aranan en temel soru bu tutuklamanın olağan bir hukuki süreç mi yoksa hükümet tarafından kurgulanan bir siyasi hamle mi olduğuydu. Erdoğan'ın başından beri bu tutuklamadan haberdar olmasına pek ihtimal verilmezken, olay bir diplomatik meseleye dönüştükten sonra bunu bir pazarlık meselesi haline getirmek istediği kanısı basında ve sosyal medyada sıkça yer buldu. Bu noktada Türkiye'de hukukun durumuyla alakalı tartışmalar da yer aldı. Haaretz gazetesinden bir yazar İsraillilerin bu tutuklamadan mağduriyet devşirmekten memnun olduğunu belirtirken Türkiye'deki hukuk sisteminin bölgedeki askeri rejimler kadar kötü olmadığını ifade etti.[7]

Tartışılan bir diğer nokta ise çiftin tutuklanmasının geçtiğimiz ay MİT'in gerçekleştirdiği ve 15 MOSSAD ajanının tutuklandığı operasyonla alakası hakkındaydı. Dindar-Siyonist kesimin gazetesi Makor Rishon'da yer alan bir yazıda, Erdoğan'ın amacının İsrail'e, "Türkiye'de yapacağınız casusluk faaliyetleri böyle utanç verici sonlara sebep olabilir." mesajı vermek olduğu belirtildi.[8]

Maariv gazetesinde yer alan bir makalede ise Türkiye hakkında asılsız ithamlara yer verildi. Türkiye'nin bu tutumunun neredeyse bir alışkanlık haline geldiği, Türkiye'nin yabancı hükümetlere karşı güç kazanmak için "rehine diplomasisine" başvurduğu belirtildi. Benzer bir uygulamayı Çin'in Batılı ülkelere karşı uyguladığı ifade edildi.[9] Jerusalem Post'ta yayımlanan yazısında Seth Frantzman da benzer iddiaları dile getirerek rehine diplomasisi kavramını kullandı.[10]

İsrail, bu olayı ciddi bir krize dönüşmeden çözmüş olmaktan memnun gözüküyor. Bazı analistler olayın hızlı çözülmesinin ikili ilişkiler açısından olumlu sonuçlar getirebileceğini belirtse de mevcut durumda genel kanı henüz ikili ilişkilerde güvenin tesis edilemediği yönünde.

Öte yandan İsrail'in Türkiye ile ilişkileri geliştirme noktasındaki tereddüdünün devam ettiği görülüyor. Türkiye'nin son dönemdeki ılımlı dış politika yaklaşımı oldukça dikkat çekiyor ve Türkiye'nin bu girişimleri dış politikada maruz kaldığı izolasyondan kurtulma girişimi olarak yorumlanıyor. Bu bakış açısının Türkiye-İsrail ilişkilerini belirli bir seviyede sınırladığını söyleyebiliriz. Zira Türkiye perspektifinden ikili ilişkilere baktığımızda Türkiye'nin temel beklentisinin, İsrail'in Türkiye'nin stratejik önemine ve bölgedeki lider konumuna ikna olması olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu noktada İsrail'in eli oldukça güçlü gözüküyor. Doğu Akdeniz Gaz Forumu ve İbrahim Anlaşmaları, İsrail'in Türkiye'ye ihtiyacını azaltan gelişmeler olarak değerlendirilebilir. Bunun dışında iki ülke arasında arka planda işleyen bir iş birliği olduğunu da ifade edebiliriz. Azerbaycan sahasında iki ülkenin ortak hedefler gütmesi ve dolaylı yoldan yürüttüğü iş birliği arka planda devam eden ilişkilerin yansıması olarak ele alınabilir. Bu iki olguyu birlikte ele aldığımızda ne İsrail ne Türkiye mevcut söylemlerinden taviz verme konusunda istekli gözüküyor. Her ne kadar mevcut konjonktür ikili ilişkilerin geliştirilmesi noktasında çeşitli fırsatlar sunsa da ilişkilerin belirli bir süre daha bu çizgide seyretmesi muhtemel gözüküyor. İkili ilişkiler noktasında atılacak cesur bir adım kısa vadede cazip gözükse de –iki ülkenin birbirlerine karşı söylemlerindeki sert iniş ve çıkışları da göz önüne aldığımızda- uzun vadede daha ciddi sorunlara yol açabilir.

Referanslar:

1. <https://www.inss.org.il/publication/turkey-west-twitter/>
2. <https://www.inss.org.il/he/publication/israel-turkey-after-detainees/>
3. <https://dayan.org/content/regional-solutions-regional-challenges-middle-east>
4. <https://e.walla.co.il/item/3470806>
5. <https://www.jpost.com/breaking-news/israeli-mks-submit-bill-to-recognize-armenian-genocide-684464>
6. <https://travel.walla.co.il/item/3471460>
7. <https://www.haaretz.co.il/opinions/.premium-1.10393217>
8. <https://www.makorrishon.co.il/opinion/421343/>
9. <https://www.maariv.co.il/journalists/opinions/Article-877841>
10. <https://www.jpost.com/middle-east/after-israeli-couple-release-dont-fall-into-turkey-appeasement-trap-analysis-685339> 1001393732

ANADOLU YAKIN DOĞU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
مركز الأناضول لدراسات الشرق الأدنى
ANADOLU CENTER FOR NEAR EAST STUDIES

www.ayam.com.tr

ayam@ayam.com.tr

+ 90 212 487 00 01

Bahçeşehir 1. Kısım Albatros Sk.
Villa No:2 34488 Başakşehir/İstanbul